

2. İCRAEDİCİ HAKİMİYYƏT

Xülasə

Azərbaycan Respublikasında hakimiyyətin ən güclü qolu Prezident qarşısında hesabatlı olan icraedici hakimiyyətdir. İcraedici hakimiyyətin öz vəzifələrini həyata keçirməsi üçün kifayət qədər resursları mövcuddur. Bu sıraya, o cümlədən, işçilərin əmək haqları və təminatı da daxildir. Qanunvericilikdə icraedici hakimiyyətin hesabatlığı ilə əlaqədar təminatlar kifayət qədər yaxşı olsa da, təcrübədə bu təminatların daha səmərəli tətbiqi üçün qanunverici və məhkəmə hakimiyyətlərinin müstəqilliyinin gücləndirilməsinə ehtiyac vardır. Vətəndaş cəmiyyəti bir neçə QHT şəbəkəsi vasitəsilə qərarların verilməsi prosesinə, o cümlədən dövlət büdcəsinin hazırlanmasına müəyyən təsir göstərə bilər. Son vaxtlar, icraedici hakimiyyət bir neçə milli və beynəlxalq proqram və fəaliyyət planları çərçivəsində QHT-lərlə birgə layihələrə vəsaitlər ayırır.

İcraedici hakimiyyətin şəffaflığının artırılması istiqamətində görüləsi işlər çoxdur. Bu proses müxtəlif dövlət proqramları çərçivəsində yavaş, lakin sabit tempə həyata keçirilir.

Ölkədə korrupsiyanın səviyyəsinin kifayət qədər yüksək qavranılmasına baxmayaraq, son bir neçə ildə bu sahədə mühüm irəliləyişlər əldə olunmuşdur. Bu irəliləyişlər sırasına qanunvericilik təşəbbüsü hüququna malik icraedici hakimiyyətin fəal iştirak etdiyi korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanunvericiliyin hazırlanması, dövlət qulluğuna qəbul qaydalarının təkmilləşdirilməsi, elektron xidmətlərin təqdim edilməsi və rayonlarda dövlət xidməti mərkəzlərinin qurulması daxildir.

Aşağıda təqdim olunan cədvəl dövlət sektoru və hüquq sistemində icraedici hakimiyyətin imkanları, idarəçilik bacarıqları və rolunu qiymətləndirən indikatorları əhatə edir. Qiymətləndirmə bölməsi aşağıda verilmiş qiymətlərlə bağlı daha ətraflı informasiyanı özündə əks etdirir və icraedici hakimiyyətin fərqli aspektlərini təhlil edir.

İCRAEDİCİ HAKİMİYYƏT

Ümumi qiymət 68/100

MEYAR	İNDİKATOR	QANUN	TƏCRÜBƏ
Fəaliyyət qabiliyyəti 92/100	Resurs	-	75
	Müstəqillik	100	100
İdarəçilik 50/100	Şəffaflıq	50	50
	Hesabatlılıq	75	25
	Dürüstlük	50	50

Şəffaflıq sistemində rol 63/100	İcraedici hakimiyyətə nəzarət	50
	Hüquqi İslahatlar	75

Struktur və təşkilatlanma

İcraedici hakimiyyətin səlahiyyətləri və vəzifələri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə tənzimlənir.¹ Qanunverici və məhkəmə hakimiyyəti ilə birlikdə icraedici hakimiyyət hökumətin üç qolundan biridir. İcraedici hakimiyyət iki strukturadan – Prezident və Nazirlər Kabinetindən ibarətdir. Yerli icra hakimiyyəti orqanları isə Prezident Administrasiyasını yerlərdə təmsil edirlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ölkənin silahlı qüvvələrinin baş komandanıdır. Prezident ağır cinayət törətdikdə onun vəzifədən uzaqlaşdırılması təşəbbüsü Konstitusiya Məhkəməsinin təşəbbüsü ilə Ali Məhkəmənin 30 gün müddətində verilən rəyi əsasında Milli Məclis qarşısında irəli sürülə bilər. Milli Məclisinin deputatlarının 95 səs çoxluğu ilə qəbul olunmuş qərar əsasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifədən kənarlaşdırıla bilər. Son mərhələ olaraq bu qərar Konstitusiya Məhkəməsinin sədri tərəfindən imzalanmalıdır.

Prezident Administrasiyasını təşkil edir və bu qurumun konstitusional səlahiyyətləri həyata keçirmək hüququna malik rəhbərini təyin edir.

Konstitusiyanın 114-cü maddəsinə əsasən², Prezident Nazirlər Kabinetini təşkil edir və parlamentin razılığı ilə baş naziri təyin edir. Prezidentin rəhbərlik etdiyi icraedici hakimiyyətin ali orqanı Nazirlər Kabinetidir. Nazirlər Kabineti icraedici hakimiyyətin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinə məsuliyyət daşıyır. Kabinetin tərkibinə Baş nazir, Baş nazirin müavinləri və 20 nazir daxildir.

Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının vəzifələri yerli icra hakimiyyəti başçıları tərəfindən həyata keçirilir. Yerli icra hakimiyyəti başçıları Prezident tərəfindən təyin olunur və işdən çıxarırlar. Yerli icra hakimiyyəti orqanları 2012-ci ilin iyununda qəbul olunmuş “Yerli icra hakimiyyəti haqqında Əsasnamə”yə müvafiq qaydada fəaliyyət göstərirlər.³

Qiymətləndirmə

Resurslar (təcrübədə): 75

İcraedici hakimiyyətinin resursları onun öz vəzifələrini həyata keçirməsinə nə dərəcədə imkan verir?

İcraedici hakimiyyətin öz vəzifələrini həyata keçirməsi üçün kifayət qədər resursları mövcuddur və lazım olan bütün maliyyə, texniki və insan resursları ilə təmin olunmuşdur⁴. İcra hakimiyyəti orqanlarının xərcləri dövlət büdcəsindən maliyyələşir. Dövlət orqanlarına, o cümlədən icra hakimiyyəti orqanlarına dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin həcmi son illərdə xeyli artmışdır.⁵ Beləki, əgər 2006-cı ildə

¹ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 12 noyabr 1995, www.president.az

² Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 12 noyabr 1995, www.president.az

³ “Yerli icra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi haqqında Prezidentin 6 iyun 2012-ci il tarixli fərmanı, www.president.az

⁴ Prezident Administrasiyasının “Şəffaflıq Azərbaycan” tərəfindən göndərilmiş informasiya sorğusuna cavabı, 11 yanvar 2014-cü il.

⁵ Müəllifin İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzindən Qubad İbadoğlu ilə müsahibəsi, 15 aprel 2014

icraedici hakimiyyət üçün nəzərdə tutulmuş vəsaitlərin həcmi 139 milyon manat məbləğində idisə⁶, 2013-cü ilin dövlət büdcəsində bu rəqəm 290 milyon manat olmuş⁷ və 2014-cü ilin dövlət büdcəsində 309 milyon manata qədər yüksəlmişdir⁸. Vergi yığımının təkmilləşdirilməsi və neftdən gələn gəlirlərin artması 2006-cı ildən başlayaraq dövlət büdcəsi xərclərinin artmasına imkan vermişdir⁹.

İcra hakimiyyəti orqanlarında çalışanlar dövlət qulluqçusu hesab olunurlar və hakimiyyətin digər qollarında çalışan dövlət qulluqçuları ilə müqayisədə daha yüksək əmək haqqı alırlar. Məsələn, Prezident Administrasiyasında idarə rəisinin əmək haqqı 1,500 manatdırsa, parlamentdə eyni vəzifəli şəxsin əmək haqqı 1,300 manat məbləğindədir. Lakin dövlət qulluqçularının əmək haqlarının mövcud səviyyəsi 2008-ci ildə təsdiq olunmuş¹⁰ və 2013-cü ildə müəyyən dəyişikliklər istisna edilərsə ciddi dəyişməmişdir¹¹.

Mərkəzi və şəhər icra hakimiyyəti orqanlarının insan resursları və texniki imkanları ilə bağlı problemləri mövcud deyil, lakin yerli icra hakimiyyəti orqanlarının əməkdaşları tərəfindən təlim proqramlarına, xüsusilə, müasir texnologiyaların tətbiqi və peşəkar təhsillə əlaqədar kurslara ehtiyac duyulur¹². İnsan resursları imkanlarının təkmilləşdirilməsinə ehtiyacın olması hökumət tərəfindən də təsdiq edilmişdir. İkinci Korrupsiyaya qarşı Mübarizə haqqında Milli Fəaliyyət Planında dövlət qulluqçularının əlavə təhsilini tənzimləyən qaydaların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması da nəzərdə tutulmuşdur¹³, lakin bu istiqamətdə görülmüş işlərlə bağlı informasiya mövcud deyil¹⁴.

Müstəqillik (qanunda): 100

Qanunvericiliklə icraedici hakimiyyət nə qədər müstəqildir?

Qanunvericilikdə icraedici hakimiyyətin müstəqilliyini əsassız olaraq məhdudlaşdıran müddəalar mövcud deyil.

Konstitusiyaya görə¹⁵, icra hakimiyyəti hökumətin müstəqil qoludur və Prezidentin qarşısında cavabdehdir. O, hakimiyyətin digər qollarından ayrılmışdır və heç bir qurumdan asılı deyildir.

Baş nazir, Baş nazirin müavinləri, nazirlər, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərləri heç bir başqa seçkili və təyinatlı vəzifə tuta bilməzlər və elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa, heç bir sahibkarlıq, kommersiya və digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməzlər.¹⁶

Konstitusiyaya əsasən¹⁷, hakimiyyət bölgüsü ilə bağlı mübahisələr Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən həll olunur.

Müstəqillik (təcrübədə): 100

⁶ Azərbaycan Respublikası 2006-cı il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Prezident fərmanı, 26 noyabr 2005-ci il, www.e-qanun.az

⁷ Azərbaycan Respublikası 2013-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Prezident fərmanı, 13 dekabr 2012-ci il, www.e-qanun.az

⁸ Azərbaycan Respublikası 2014-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Prezident fərmanı, 19 dekabr 2013-cü il, www.e-qanun.az

⁹ Müəllifin İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzindən Qubad İbadoğlu ilə müsahibəsi, 15 aprel 2014

¹⁰ Dövlət qulluqçularının əmək haqlarının artırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı, 9 iyul 2008-ci il, www.e-qanun.az

¹¹ Dövlət qulluqçularının əmək haqlarının artırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı, 2 dekabr 2013-cü il, Modern xəbər agentliyi, 5 dekabr 2013-cü il, www.modern.az

¹² 2005-ci ildən bəri "Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatının Bakı, Gəncə, Şəki, Lənkəran və Quba mərkəzlərinin təcrübələri.

¹³ Prezidentin 5 sentyabr 2012-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planı (2012-2015), www.anti-corruption.gov.az

¹⁴ "Konstitusiya" Araşdırmalar Fondunun "Şəffaflıq Azərbaycan"la birgə nəşri, Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının icrasının qiymətləndirmə hesabatı (2012-ci il sentyabr-2013-cü il sentyabr), 2013-cü il noyabr, www.transparency.az

¹⁵ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 12 noyabr 1995, www.president.az

¹⁶ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 12 noyabr 1995, www.president.az

¹⁷ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III bəndinin 8-ci hissəsi, 24 avqust 2002-ci il, www.e-qanun.az

Təcrübədə icraedici hakimiyyət nə dərəcədə müstəqildir?

İcraedici hakimiyyət tam müstəqil olub hakimiyyətin ən güclü qoludur və hesab olunur ki, hakimiyyətin digər qolları üzərində də müəyyən təsir imkanlarına malikdir^{18, 19, 20, 21}. Əksinə, icraedici hakimiyyətin fəaliyyət və qərarlarına digər daxili və xarici tərəflərin əsassız müdaxiləsi hallarına rast gəlinmir. İcraedici hakimiyyət hakimiyyətin digər qolları üzərində müəyyən nüfuza sahibdir.

Şəffaflıq (qanunda): 50

İcraedici hakimiyyətin müvafiq fəaliyyətlərində şəffaflığı təmin etməli olan qaydalar nə dərəcədə mövcuddur?

Hökumətin fəaliyyətinin şəffaflığını təmin edən müəyyən müddəalar qanunvericilikdə mövcuddur, lakin onların keyfiyyətinin artırılmasına ehtiyac duyulur.

Qanunvericiliklə nə icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətlərinin hökumət məlumat sistemində daxil edilməsi, nə də ki, Nazirlər Kabinetinin və digər icra hakimiyyəti orqanlarının görüşlərinin detallarının ictimaiyyətə açıqlanması tələb olunmur. Lakin "İnformasiya əldə etmək haqqında" Qanunda²² bəyan olunur ki, məlumat sorğuları şifahi və yazılı formada təqdim oluna bilər və onlara vaxtılı-vaxtında cavab verilməlidir. Adıçəkilən qanunvericilikdə açıq şəkildə yayılması qadağan edilmiş məlumatlardan²³ başqa ictimai informasiyanın açıqlanması tələb olunur və gizli (konfidensial) informasiyanın əhatə sahəsi müəyyənləşdirilir.

"Büdcə sistemi haqqında" Qanuna əsasən²⁴, dövlət büdcəsi, o cümlədən onun xərclər hissəsi haqqında informasiya ictimaiyyətə açıq olmalıdır. Lakin qanunda vətəndaş cəmiyyətinin dövlət büdcəsinin hazırlanması və müzakirəsində iştirakını tələb edən müddəalar mövcud deyil. Bu haqda daha ətraflı məlumat bu hesabatın Ali Audit İnstitutları haqqında digər bölməsində verilmişdir.

"Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında" Qanunun 5-ci maddəsinə müvafiq olaraq²⁵, vəzifəli şəxslər mütəmadi olaraq əmlak bəyannaməsi formalarını müvafiq quruma təqdim etməlidirlər. Bundan başqa, "Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında" Qanunda²⁶ əmlak bəyannaməsinin təqdim edilməsi prosesi ətraflı əhatə edilmişdir. Lakin, qanunvericilik bu məlumatın ictimaiyyətə açıqlanmasını tələb etmir. Həmçinin, qanunun icrası ilə əlaqədar normativ-hüquqi baza da hazırlanmamışdır. Bu barədə daha ətraflı məlumat bu hesabatın Dövlət Qulluğu və Anti-Korrupsiya Qurumları haqqında digər bölmələrində verilmişdir.

¹⁸ Eastern Partnership: Civil Society Forum, Judicial Independence in the Eastern Partnership Countries, http://www.eap-csf.eu/assets/files/publications/Judicial_Independence_in_the_EaPCountries.pdf

¹⁹ Bertelsmann Transformation Index 2012: Azerbaijan Country Report, www.bti-project.de

²⁰ Resolution 1917 (2013): The honouring of obligations and commitments by Azerbaijan, Council of Europe Parliamentary Assembly, www.europarl.europa.eu

²¹ Adam Hug, Introduction to Spotlight on Azerbaijan, edited by Adam Hug, publication by Foreign Policy Centre, London, May 2012, <http://fpc.org.uk/fsblob/1462.pdf>

²² İnformasiya əldə etmək haqqında Qanun, 30 sentyabr 2005-ci il, www.e-qanun.az

²³ Global Right to Information Rating: Azerbaijan, www.rti-rating.org

²⁴ Büdcə sistemi haqqında Qanun, 2 iyul, 2002-ci il,

<http://www.maliyye.gov.az/sites/default/files/The%20Law%20on%20budget%20system%20of%20the%20Republic%20of%20Azerbaijan.pdf>

²⁵ Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Qanun, 1 yanvar 2005-ci il, www.e-qanun.az

²⁶ Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında Qanun, 24 iyun 2005-ci il, www.e-qanun.az

Azərbaycanda Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı Təşəbbüsü²⁷ çərçivəsində Milli Fəaliyyət Planı informasiyaya əlçatanlığın qanunvericilik bazasının, eləcə də dövlət qurumlarının və onların fəaliyyətinin ictimaiyyətə açıqlığının təkmilləşdirilməsi sahəsində mühüm addımları nəzərdə tutur.

Şəffaflıq (təcrübədə): 50

Təcrübədə icraedici hakimiyyətin müvafiq fəaliyyətləri nə dərəcədə şəffafdır?

Yerli QHT tərəfindən 2011-ci ildə keçirilmiş qiymətləndirmənin²⁸ nəticələri göstərir ki, Nazirlər Kabineti (www.cabmin.gov.az) 19% göstərici ilə elektron xidmətləri ən qeyri-şəffaf qurumlardandır. Müqayisə üçün, elektron şəffaflıq göstəriciləri ən yüksək olan dövlət orqanlarından Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya, Vergilər Nazirliyi, Baş Prokurorluq, o cümlədən Dövlət Neft Fondunun nəticələri isə 55-56%-dir ki, bu da dövlət qurumlarının şəffaflığının gücləndirilməsi istiqamətində görüləsi işlərin çoxluğuna dəlalət edir. Bundan başqa qeyd etmək lazımdır ki, Prezidentin elektron səhifəsi kifayət qədər dolğun məlumatı özündə əks etdirir və Prezidentin qərarları və fəaliyyətləri haqqında informasiyanı əhatə edir.

Qanunvericiliyin tələbinə uyğun olaraq, hökumət öz fəaliyyəti haqqında informasiyanı yalnız xüsusi veb-saytlar və portallar vasitəsilə deyil, həm də kütləvi informasiya vasitələri və QHT şəbəkələri vasitəsilə ictimaiyyətlə paylaşır.

Büdcə prosesinin şəffaflığının artırılması istiqamətində görülməli işlər də çoxdur. Açıq Büdcə İndeksində əsasən, Azərbaycan 2006-cı ildə maksimum 100 baldan 30 bal, 2008-ci ildə 37, 2010-cu ildə 43 və 2012-ci ildə 42 bal toplamışdır²⁹. Bu haqda daha ətraflı məlumat hesabatın Ali Audit İnstitutları haqqında digər bölməsində verilmişdir.

Qanunvericiliyin dövlət qulluqçularından əmlakları haqqında məlumatın açıqlanmasını tələb etməsinə və vətəndaş cəmiyyətinin bu yöndə davamlı çağırışlarına baxmayaraq³⁰ hüquqi-normativ bazanın və rəsmi qaydaların mövcud olmaması nəticəsində bu mexanizm işlək vəziyyətdə deyil.³¹ Bununla belə, vətəndaş cəmiyyəti bu məsələdə hökumətlə yaxından əməkdaşlıq edir. Beləki, “Konstitusiya” Araşdırmalar Mərkəzi gəlir bəyannaməsi formasının layihəsini hazırlamış və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Komissiyasına, parlamentə və Nazirlər Kabinetinə təqdim etmişdir.³² KİV-də yayımlanan bəzi müzakirələrdən belə qənaətə gəlmək olar ki, əmlak bəyannaməsi maliyyə amnistiyasından³³ sonra qüvvəyə minəcək, lakin bu barədə ictimaiyyətə hər hansı plan məlum deyil. KİV-də müzakirə olunan amnistiya adı altında dövlət qulluqçularının öz əmlaklarını cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmaq qorxusundan azad şəkildə edə bilməsi üçün qanunun qüvvəsinin dayandırılması nəzərdə tutulur. Bu barədə daha ətraflı məlumat bu hesabatın Dövlət Qulluğu və Anti-Korrupsiya Qurumları haqqında digər bölmələrində verilmişdir.

²⁷ Prezidentin 5 sentyabr 2012-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı, www.anti-corruption.gov.az

²⁸ “Dövlət qurumlarının onlayn şəffaflıq hesabatı”, Media Hüququ İnstitutu, 2011-ci il, www.mediarights.az

²⁹ Open Budget Survey, 2012, www.internationalbudget.org

³⁰ 29 noyabr 2013-cü ildə “Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun “Şəffaflıq Azərbaycan”la birgə nəşri Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının (2012-ci il sentyabr - 2013-cü il sentyabr) icrasının qiymətləndirilməsi hesabatının təqdimatındakı müzakirələr, 2013-cü il noyabr, Caspian Plaza konfrans zalı

³¹ Müəllifin Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə QHT-lərin Məlumat və Əməkdaşlıq Şəbəkəsindən Əliməmməd Nuriyevlə müsahibəsi, 29 noyabr 2013-cü il

³² Müəllifin “Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun rəhbəri və əmlak bəyannaməsi formasının layihəsinin həmmüəllifi Əliməmməd Nuriyevlə müsahibəsi, 29 noyabr 2013-cü il.

³³ Financial amnesty to be declared in Azerbaijan, 7 February, 2014

<http://en.apa.az/xeber/financial-amnesty-to-be-declared-in-azer-206774.html>

Həmçinin, vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri bildirirlər ki, icra hakimiyyəti orqanları ilə, xüsusilə regionlarda fəaliyyət göstərən müvafiq qurumlarla, lazımi səviyyədə ünsiyyətin qurulmasına əngəl törədən problemlər mövcuddur. Bu çox güman ki, yerli icra hakimiyyəti orqanları arasında hökumətin milli və beynəlxalq səviyyədə həyata keçirdiyi proqramlar haqqında məlumat azlığından qaynaqlanır.³⁴ Qanunvericiliklə³⁵ dövlət orqanlarına hansı informasiyanın gizli hesab edilməli olması ilə bağlı geniş qərar vermə səlahiyyəti verilmişdir. Bəzən onlar bu səlahiyyətlərindən sui-istifadə edərək dövlət sirlərinin əhatə dairəsini lüzumsuz səbəblərlə genişləndirirlər. Dövlət orqanları həssas hesab edilən sualları, məsələn, maliyyə xarakterli informasiya ilə bağlı sorğuları cavablandırmaqdan yayınırlar, ya da qanunvericiliyə istinadla kifayətlənib sorğuya birbaşa cavab verməkdən qaçırırlar³⁶.

Bunla belə, bu sahədə ciddi irəliləyişlər müşahidə edilməkdədir. Bu irəliləyişlər yeni təqdim olunmuş müxtəlif informasiya texnologiyaları layihələri, məsələn, ASAN dövlət xidmətləri mərkəzləri³⁷ və hökumətin elektron xidmətlərini bir mərkəzdə birləşdirən vahid e-hökumət portalı³⁸ nəticəsində mümkün olmuşdur. ASAN xidmət mərkəzlərinin əsas məqsədi müxtəlif dövlət xidmətlərinin, o cümlədən hüquqi prosedurlar və dövlət ödənişləri barədə informasiyanın "bir pəncərə" sistemi vasitəsilə verilməsidir. Həmçinin, Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı Təşəbbüsü Milli Fəaliyyət Planının ilk ilində icrası çərçivəsində informasiyaya əlçatanlıq asanlaşdırılmışdır. Vətəndaş cəmiyyətinin qiymətləndirməsinə əsasən 2013-cü ilin sentyabrınadək Fəaliyyət Planı 24% icra edilmiş,³⁹ hökumətə görə isə 2013-cü ilin sonuna olan layihənin icra vəziyyəti 76% olmuşdur.⁴⁰ Hökumətin özünü-qiymətləndirməsinin nəticəsi vətəndaş cəmiyyətininki ilə müqayisədə daha iltifatlı olsa da, bu istiqamətdə müəyyən tərəqqinin olması faktıdır.

Hesabatlıq (qanunda): 75

İcra hakimiyyəti orqanlarının nümayəndələrinin hesabatlılığını və əməllərinə görə məsuliyyətliliyini təmin etməli olan qaydalar nə dərəcədə mövcuddur?

Azərbaycan Konstitusiyası və qanunvericiliyində icraedici hakimiyyətin hesabatlılığını tənzimləyən müvafiq müddəalar mövcuddur. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, Konstitusiyaya əsasən icraedici hakimiyyət Prezident qarşısında hesabat verir⁴¹. Eyni zamanda, Nazirlər Kabineti nazirliklər və digər icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinə rəhbərlik edir. İcra hakimiyyəti orqanlarına nəzarət "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında sənədlərlə iş barədə Təlimat"ın təsdiq edilməsi haqqında" haqqında Prezident Sərəncamı ilə tənzimlənir⁴². Təlimatın 16-cı hissəsi icra hakimiyyəti orqanları nümayəndələrinin fəaliyyətinə məhkəmə və qanunverici hakimiyyət tərəfindən nəzarətin qaydalarını müəyyənləşdirir. Prezident fərman və sərəncamlarının icrasının vəziyyətinə nəzarət isə Prezident Administrasiyasının xüsusi idarələri tərəfindən həyata keçirilir.

İcraedici hakimiyyətin fəaliyyətinə nəzarət, bu hesabatın digər müvafiq hissələrində də göstərilirdi kimi, parlament, məhkəmə və parlament qarşısında hesabatlı olan Hesablama Palatası tərəfindən həyata keçirilir.

Ölkə Konstitusiyasına görə parlamentin əsas funksiyalarından biri də ayrıca qanunla⁴³ tənzimlənən parlamentin Nazirlər Kabinetinə etimad votumudur.⁴⁴ Bu qanunun 1-ci maddəsində bəyan edilir ki, Nazirlər Kabineti illik

³⁴ Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının qiymətləndirilmə hesabatı, İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzinin "Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatı ilə birgə nəşri, 2013-cü il sentyabr, www.transparency.az

³⁵ Informasiya əldə etmək haqqında Qanun, 30 sentyabr 2005-ci il, www.e-qanun.az

³⁶ Hand book on Freedom of Information in South Caucasus Countries, publication by Transparency International, May 2012, www.transparency.az

³⁷ www.asan.gov.az

³⁸ www.e-gov.az

³⁹ Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının qiymətləndirilmə hesabatı, İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzinin "Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatı ilə birgə nəşri, 2013-cü il sentyabr, www.transparency.az

⁴⁰ Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiyanın 2012-2013-cü illərdə Açıq Hökumətin təşviqinə dair Milli Fəaliyyət Planının icrası haqqında təqdim etdiyi məlumat, www.anti-corruption.gov.az

⁴¹ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 12 noyabr 1995; 24 avqust 2002-ci il dəyişiklikləri ilə, www.e-qanun.az

⁴² Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasında sənədlərlə iş barədə Təlimat, 10 fevral 2014-cü il, www.president.az

⁴³ Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə etimad məsələsinin həll edilməsi hüququnun əlavə təminatları haqqında Konstitusiya Qanunu, 24 dekabr 2002-ci il, www.e-qanun.az

hesabatını parlament sessiyasının 5-ci iclasında təqdim etməlidir. Parlament həmçinin Nazirlər Kabinetinə onun səlahiyyətləri çərçivəsində olan məsələlər haqqında sorğu göndərə bilər və həmin sorğu Kabinetin səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən 1 ay ərzində cavablandırılmalıdır. Eləcə də, parlament üzvləri Kabinet və nazirliklərə sorğu göndərmək hüququna malikdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin rolu isə icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilmiş qərarların Konstitusiyaya uyğunluğunu təmin etmək və qanunvericilikdə üzə çıxan boşluqlarla əlaqədar qərar qəbul etməkdir.⁴⁵

Qanunvericiliklə⁴⁶,⁴⁷ Hesablama Palatasına dövlət büdcəsinin hazırlanması və icrasına, o cümlədən büdcədən kənar fondların və büdcə xərclərinə nəzarəti həyata keçirmək səlahiyyəti verilmişdir. Ümumilikdə, Açıq Büdcə Sorğusuna əsasən,⁴⁸ qanunvericilikdə dövlət büdcəsinə nəzarətlə bağlı müddəalar kifayət qədər öz əksini tapmamışdır. Eyni zamanda, hazırda hökumət dövlət orqanlarında səmərəli daxili audit sisteminin yaradılması prosesindədir⁴⁹,⁵⁰,⁵¹, lakin bu strukturların Hesablama Palatası ilə əməkdaşlığı məsələsi qanunvericiliklə kifayət qədər təmin edilməmişdir.⁵²

Baş nazir cinayət başında yaxalanma hallarından başqa cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməz. Baş nazirin toxunulmazlığına Prezident, Ali Məhkəmənin təqdimatı əsasında xitam verə bilər.⁵³

Qanunvericiliklə icra hakimiyyətdən fəaliyyəti ilə əlaqədar ictimaiyyət və ya xüsusi qruplarla məsləhətləşmək tələb olunmur, lakin icraedici hakimiyyətin təmsilçiləri törətdikləri qanun pozuntularına görə məsuliyyət daşıyırlar.

Hesabatlılıq (təcrübədə): 25

Təcrübədə icraedici hakimiyyətin fəaliyyətinə nəzarət nə dərəcədə səmərəli təşkil olunmuşdur?

Praktikada icra hakimiyyəti orqanlarının hesabat sistemi və onlara nəzarət sahəsində görüləsi işlər çoxdur. Bu işlər ləng şəkildə olsa da, hökumətin qəbul etdiyi 2 mühüm Fəaliyyət Planı çərçivəsində baş verir.⁵⁴,⁵⁵ Əksər dövlət orqanları nailiyyətləri və problemləri haqqında məlumatları əks etdirən illik hesabatlar hazırlayıb və öz elektron səhifələrində yerləşdirirlər, həmçinin, vətəndaş cəmiyyəti və KİV-lə ilin nəticələrinə həsr olunmuş görüşlər keçirirlər. Lakin bu hesabatların mahiyyəti və formatını tənzimləyən vahid standart və qaydalar yoxdur. Bu hesabatlar həm də təfəssüatlı tərtib edilmirlər.⁵⁶

Nazirlər Kabineti illik hesabatlarını parlamentə təqdim etsə də, KİV-də onların işıqlandırılmasının səviyyəsinə əsasən demək mümkündür ki, onlar ciddi müzakirə edilmir və tənqid edilmir. İctimaiyyətin bu hesabatların tam formasına əlçatanlığı təmin olunmamışdır və bu hesabatlar dövlət orqanlarının

⁴⁴ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 95 və 14-cü maddələri, 15 noyabr 1995-ci il, 24 avqust 2002-ci il dəyişiklikləri ilə, www.e-qanun.az

⁴⁵ Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında Qanun, 23 dekabr 2003-cü il, www.e-qanun.az

⁴⁶ Hesablama Palatası haqqında Qanun, 9 iyul, 1999-cu il, www.ach.gov.az

⁴⁷ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 92-ci maddə, 12 noyabr 1995-ci il, www.e-qanun.az

⁴⁸ Open Budget Survey 2012, by International Budget Partnership, www.internationalbudget.org

⁴⁹ Third Round of Monitoring: Azerbaijan, Monitoring Report, by OECD, Anti-corruption Network for Eastern Europe and Central Asia, Istanbul Anti-corruption Action Plan, Paris, 25 September 2013, www.oecd.org

⁵⁰ www.commission-anticorruption.gov.az

⁵¹ Corporate and Public Sector Accountability Project, www.worldbank.org

"Hesablama Palatasının fəaliyyəti ilə bağlı qanunvericiliyin təhlili nəticələri və tövsiyələr", İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzindən Qubad İbadoğlunun Sahibkarlığın İnkişaf Fondu tərəfindən təşkil olunmuş "Dövlət Vəsaitlərinə Kənar Nəzarət" adlı konfransda təqdimatı, 17 yanvar 2014-cü il, www.edf.az/ts_general/download/ESPFPC_Gubad_Ibadoğlu_17_01_14.pdf

⁵² Daxili audit haqqında Qanun, 22 may 2007-ci il, www.e-qanun.az

⁵³ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 12 noyabr 1995-ci il, www.e-qanun.az

⁵⁴ Prezidentin 5 sentyabr 2012-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planı (2012-2015), www.anti-corruption.gov.az

⁵⁵ Prezidentin 5 sentyabr 2012-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı, www.anti-corruption.gov.az

⁵⁶ 22 noyabr 2013-cü ildə İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzinin "Şəffaflıq Azərbaycan"la birgə nəşri Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının (2012-ci il sentyabr - 2013-cü il sentyabr) icrasının qiymətləndirilməsi hesabatının təqdimatındakı müzakirələr, Caspian Plaza konfrans zalı

üzleşdiyi problemlər və onların qarşılmasına qoyduğu, lakin çatmadığı məqsədlər haqqında ətraflı məlumat vermir.⁵⁷

Hesablama Palatası apardığı auditlər haqqında parlamentə rüblük və illik hesabatlar təqdim edir. Baxmayaraq ki, Hesablama Palatasının fəaliyyətinə dair hesabatlar qurumun elektron səhifəsində mövcuddur, bu hesabatların məzmunu daha çox ümumi məlumatlardan ibarətdir. Hesablama Palatası tərəfindən həyata keçirilən fərdi auditlərə dair hesabatların ictimaiyyətə açıqlanması qanunvericilikdə tələb olunmadığı üçün^{58, 59} bu barədə cüzi informasiya KİV-ə yalnız təsadüfi hallarda və ya Palatanın istəyi ilə sızma bilər. Həmçinin, Hesablama Palatası qanunvericiliklə auditləri yalnız illik plan və hüquq mühafizə orqanlarının müraciəti əsasında keçirdiyi üçün⁶⁰ KİV-də işıqlandırılan və ictimaiyyətə məlum olan şübhələrlə əlaqədar korrupsiya və dələduzluq faktlarına dair audit planlaşdırmır və həyata keçirmir.⁶¹ Nəhayət, hökumət təcrübədə dövlət büdcəsi haqqında ictimai müzakirələr təşkil etmir^{62, 63} və parlamentin iqtisadi siyasət komissiyasının müzakirələri ilə kifayətlənir.

Dürüslük (qanunda): 50

İcraedici hakimiyyət təmsilçilərinin dürüslüyünü təmin etməli olan mexanizmlər nə dərəcədə mövcuddur?

İcra hakimiyyəti orqanları əməkdaşlarının dürüslüyünü təmin edən adekvat müddəalar qanunvericilikdə mövcuddur. Dürüslük haqqında qaydalar “Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında” Qanunla⁶⁴ və xidmət-spesifik kodekslərlə tənzimlənir. Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında müddəalar, o cümlədən hədiyyələrin verilməsi və alınması, imtiyazların qəbul edilməsi və sair dövlət qulluqçularının Etik Davranış Kodekslərinə daxil edilmişdir. Buna görə də, dövlət qulluqçuları qərarlarına təsir edə biləcək heç bir növ əlavə hədiyyə, mükafat və bəxşiş tələb və ya qəbul edə bilməzlər. “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Qanunun 8.2-ci maddəsində qeyd edilir ki,⁶⁵ dövlət qulluqçusu qonaqpərvərlik məqsədi ilə 55 Azərbaycan Manatı (70 ABŞ dolları) məbləğindən çox olmayan hədiyyə ala bilər. Dəyəri göstərilən məbləğdən yuxarı olan hədiyyələr dövlət qulluqçusunun çalışdığı orqanın əmlakı hesab olunur.

Maraqlar toqquşmasının qarşısını almaqla əlaqədar dövlət qulluqçularının öhdəlikləri “Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında” Qanunun 15-ci maddəsində öz əksini tapmışdır.⁶⁶ Həmin maddədə bəyan olunur ki, dövlət qulluqçusu maraqlar ziddiyyəti yarada biləcək halın ortaya çıxmasına və şəxsi mənfəət üçün xidməti vəzifəsindən sui-istifadəyə imkan verməməlidir.

Həmçinin, qanunvericilikdəki boşluqlardan biri də icraedici hakimiyyətdə çalışan yuxarı vəzifəli şəxslərin, o cümlədən nazirlər və nazir müavinlərinin dürüslüyünü təmin etmək haqqında konkret qaydaların

⁵⁷ İqtisadi Təhlil İnstitutundan Məhəmməd Taliblinin Azadlıq qəzetinə müsahibəsi, 14 mart 2014-cü il, www.azadliq.info

⁵⁸ Hesablama Palatasının Daxili Nizamnaməsi, 5 mart 2002-ci il, www.ach.gov.az

⁵⁹ Hesablama Palatası tərəfindən maliyyə-büdcə nəzarəti tədbirlərinin hazırlanması, keçirilməsi və nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi qaydaları, Hesablama Palatası tərəfindən 2 iyul 1999-cu ildə təsdiq edilmişdir, www.ach.gov.az

⁶⁰ Hesablama Palatası haqqında Qanun, 2 iyul 1999-cu il, www.ach.gov.az

⁶¹ Third Round of Monitoring: Azerbaijan, Monitoring Report, by OECD, Anti-corruption Network for Eastern Europe and Central Asia, Istanbul Anti-corruption Action Plan, Paris, 25 September 2013, www.oecd.org

⁶² Engaging Civil Society in the Anti-corruption Work, publication by Transparency Azerbaijan, July 2013, www.transparency.az

⁶³ Müəllifin İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzindən Qubad İbadovlu ilə müsahibəsi, 17 sentyabr 2013-cü il.

⁶⁴ Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında Qanun, 31 may 2007-ci il, www.e-qanun.az

⁶⁵ Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Qanun, 13 yanvar 2004-cü il, www.e-qanun.az

⁶⁶ The Law of the Republic of Azerbaijan on the Code of Ethics and Conduct of Civil Servants, May 31, 2007, www.e-qanun.az

mövcud olmamasıdır. 2012-2015-ci illər üzrə Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Milli Fəaliyyət Planının 2.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, Ali Məhkəmə, Ədliyyə Nazirliyi və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiya korrupsiya halları haqqında məlumat verən şəxslərin qorunmasına dair qanun layihəsinin hazırlanması prosesinə cəlb olunmuşdur.⁶⁷ Fəaliyyət Planında yalnız qanun layihəsinin hazırlanmasından söhbət gedir, qanunun özünün qəbulu isə daha uzun müddət çəkə bilər. Bununla belə, qanun layihəsinin hazırlanması sahəsində həlledici rola malik Ali Məhkəmə nümayəndələrinin fikrincə, korrupsiya halları ilə əlaqədar məlumat verən şəxslərin müdafiəsinin təminatı vacibdir.

Hazırda nazir vəzifəsi tutmuş şəxslərin vəzifə müddəti başa çatdıqdan sonra məşğul ola biləcəyi sahələrlə bağlı məhdudiyət mövcud deyil.

Dürüslük (təcrübədə): 50

İcraedici hakimiyyət təmsilçilərinin dürüslüyü təcrübədə nə dərəcədə təmin olunmuşdur?

Etik davranış kodeksləri ilə tanışlıq və onlara riayət edilməsinə nəzarəti müvafiq qurumlar, o cümlədən Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya həyata keçirir. Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya təlimlər təşkil edir və Etik Davranış Kodeksi haqqında məlumatı icra hakimiyyəti orqanları üzvlərinə çatdırır. Komissiya ictimai maarifləndirmə fəaliyyətləri və Kodeksə əməl edilməsi vəziyyəti haqqında illik hesabatlar hazırlayır. 2013-cü il hesabatına əsasən müxtəlif icra hakimiyyəti orqanlarında çalışan 390 dövlət qulluqçusuna inzibati cəzalar verilmişdir⁶⁸.

“Fırlanan qapı” fenomeninin bəzi simptomları icra hakimiyyəti orqanlarında mövcuddur, beləki bu qurumların bəzi təmsilçiləri və onların ailə üzvləri KIV-də işıqlandırılan məlumatlara görə qanunvericiliklə qadağan olunmasına baxmayaraq sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğuldurlar.⁶⁹ Lakin icra hakimiyyəti orqanlarında çalışan yuxarı vəzifəli məmurlarla bağlı sübut olunmuş marağ toqquşması hallarına rast gəlinmir. Ancaq demək çətindir ki, gerçəklikdə bu cür hallar mövcudmu deyil yoxsa ona lazımı nəzarətmi yoxdur.

İcraedici hakimiyyətə nəzarət: 50

İcraedici hakimiyyət yaxşı idarə olunan dövlət sektorunu inkişaf etdiməyə nə dərəcədə cəlb olunub?

Dövlət sektorunda idarəetmənin təkmilləşdirilməsi 2 vacib sənəddə öz əksini tapmışdır: Açıq Hökumət Təşəbbüsü Milli Fəaliyyət Planı⁷⁰ və 2012-2015-ci illər üçün Korrupsiyaya qarşı Mübarizə haqqında Milli Fəaliyyət Planı⁷¹.

İcra hakimiyyəti orqanları elektron xidmətlərin və ASAN mərkəzlərinin təqdim edilməsi nəticəsində (sonuncu 2013-cü ilin yanvarında yeni yaradılmış dövlət orqanı Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən qurulmuşdur) aşağı səviyyədə korrupsiyanın azaldılması istiqamətində müəyyən nailiyyətlər əldə etmişdir⁷². ASAN mərkəzlər dövlət xidmətlərinin çevik və şəffaf

⁶⁷ Prezidentin 5 sentyabr 2012-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planı (2012-2015), www.commission-anticorruption.gov.az

⁶⁸ Etik davranış qaydalarına əməl edilməsi vəziyyəti barədə 2013-cü il üzrə hesabat, Dövlət Qulluğu üzrə Komissiya, http://csc.gov.az/aze/index.php?option=com_content&view=article&id=3031%3Aetik-davran-millri-il-bal-2013-cw-il-uezr-mlumat&catid=106%3Aetik-davran-qaydalar-il-bal-hesabatlar&Itemid=331&lang=az

⁶⁹ Müəllifin keçmiş Baş nazir Pənah Hüseynovla müsahibəsi, 25 noyabr 2013-cü il.

⁷⁰ Prezidentin 5 sentyabr 2012-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı, www.anti-corruption.gov.az

⁷¹ Prezidentin 5 sentyabr 2012-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planı (2012-2015), www.anti-corruption.gov.az

⁷² www.asan.gov.az

göstərilməsi məqsədilə "bir pəncərə" prinsipi əsasında fəaliyyət göstərən qurumlardır.⁷³ Eyni zamanda, ASAN xidmətlərlə rəqabət müvafiq dövlət orqanlarını da eyni xidmətləri daha səmərəli və korrupsiyaya imkan vermədən göstərməyə təşviq edir.⁷⁴

Azərbaycan hökumətinin elektron xidmətlərin təqdim edilməsi haqqında strateji qərarına müvafiq olaraq,⁷⁵ eləcə də elektron xidmətlərin (e-xidmətlərin) siyahısının qəbul olunması⁷⁶ və onların hazırlanması tələblərinin müəyyənəşdirilməsinin ardından Azərbaycan Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları öz elektron səhifələrində elektron xidmətlərlə bağlı bölmələr hazırlamağa başlamışdır. Hazırda 41 dövlət orqanı tərəfindən elan olunmuş elektron xidmətlərin sayı 448-dir.⁷⁷ Lakin bu hesabatın digər hissələrində də qeyd edildiyi kimi bu xidmətlərin əksəriyyəti interaktiv deyil, məlumatlandırma xarakterlidir.

Azərbaycan həmçinin e-hökumət infrastrukturunun yaradılmasına müvəffəq olmuşdur ki, bu da e-xidmətlərin gələcək inkişafına imkan verə bilər. Vergilər Nazirliyi yüksək keyfiyyətli xidmətlər göstərsə də bir çox xidmət aktiv deyil və yaxud onlar məlumatlandırma xarakteri daşıyır. Ümumi əhaliyə göstərilən e-xidmətlərin hazırlanmasına böyük ehtiyac var ki, bu da daha çox sərmayə tələb edir.⁷⁸

Hər iki Fəaliyyət Planı daxili nəzarət sisteminin təkmilləşdirilməsini və hökumət qurumlarının maliyyə və texniki imkanlarının gücləndirilməsini nəzərdə tutur. Bəzi dövlət orqanları işçilərinin fəaliyyətini yoxlamaq məqsədilə artıq daxili nəzarət şöbələri təsis etmişlər.^{79, 80} Bu qurumların geniş səlahiyyətləri vardır və onlar qanunvericiliyə müvafiq olaraq qurumun rəhbərinə hesabat verirlər.⁸¹

Dövlət qulluqçularının fəaliyyəti və ya fəaliyyətsizliyi haqqında informasiya Dövlət Qulluğu Komissiyasına təqdim olunmalıdır.⁸² İş Komissiya tərəfindən təhlil edildikdən sonra nəticələr ictimaiyyətə açıqlanır. Yuxarıda sadalanan işlərlə bağlı informasiya 2013-cü il üzrə Etik Davranış Kodeksinin icrasının nəticələri haqqında hesabatda öz əksini tapmışdır.⁸³ Lakin Komissiyanın insan və maliyyə resursları ona dövlət xidmətinə qəbuldan əlavə olaraq icra hakimiyyəti orqanlarının etik qaydalara əməl etməsinə yaxından nəzarət etmək üçün kifayət etmir və artırılmalıdır.

Son bir neçə ildə vətəndaş cəmiyyəti ilə dövlət orqanları arasında əməkdaşlıq yaxşılaşmışdır. Beləki, dövlət orqanları tərkibində vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin iştirakı ilə ictimai nəzarət şuraları yaradılmış və bəzi sahələrdə qurumların fəaliyyəti vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq şəklində həyata keçirilir.⁸⁴ Son zamanlar, dövlət orqanları (xüsusilə sosial sferada fəaliyyət göstərən qurumlar, məsələn, Əmək və Əhalinin Sosial

⁷³ 4 dövlət orqanına - Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti və Bakielektrikşəbəkə - Azərbaycan Şəffaflıq Tərəfdaşlığı layihəsi çərçivəsində verilmiş tövsiyələrin icrasının qiymətləndirilməsinin nəticələrinə dair hesabat, "Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatının nəşri, 24 yanvar 2014-cü ildə keçirilmiş dəyirmi masada hökumətə təqdim olunmuşdur, www.transparency.az

⁷⁴ 2005-ci ildən bəri "Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatının Bakı, Gəncə, Şəki, Lənkəran və Quba mərkəzlərinin təcrübələri

⁷⁵ Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanlarında elektron xidmətlərin yaradılması - 23 may 2011-ci il, www.e-qanun.az

⁷⁶ "Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən konkret sahələr üzrə elektron xidmətlər göstərilməsi Qaydaları"nın və "Elektron xidmət növlərinin Siyahısı"nın təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin 191 nömrəli qərarı, 24 noyabr 2011-ci il, www.e-qanun.az

⁷⁷ "Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən konkret sahələr üzrə elektron xidmətlər göstərilməsi Qaydaları"nın və "Elektron xidmət növlərinin Siyahısı"nın təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin 191 nömrəli qərarına dəyişikliklər haqqında, 17 oktyabr 2012-ci il, www.e-qanun.az

⁷⁸ "Şəffaflıq Azərbaycan" tərəfindən 2013-cü ilin iyun-dekabr aylarında elektron xidmətlərin qiymətləndirilməsinin ilkin nəticələri

⁷⁹ "Konstitusiyaya" Araşdırmalar Fondunun "Şəffaflıq Azərbaycan"la birgə nəşri, Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının icrasının qiymətləndirmə hesabatı (2012-ci il sentyabr-2013-cü il sentyabr), 2013-cü il noyabr, www.transparency.az

⁸⁰ "Konstitusiyaya" Araşdırmalar Fondunun "Şəffaflıq Azərbaycan"la birgə nəşri, Korrupsiyaya qarşı Mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının icrasının qiymətləndirmə hesabatı (2012-ci il sentyabr-2013-cü il sentyabr), 2013-cü il noyabr, www.transparency.az

⁸¹ Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında Qanuna 807-IIIQD nömrəli, 28 aprel 2009-cu il tarixli qanun əsasında dəyişikliklər, www.csc.gov.az

⁸² Dövlət Qulluğu üzrə Komissiyanın veb saytı, www.csc.gov.az

⁸³ Etik davranış qaydalarına əməl edilməsi vəziyyəti barədə 2013-cü il üzrə hesabat, Dövlət Qulluğu üzrə Komissiya, www.csc.gov.az

⁸⁴ İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzinin "Şəffaflıq Azərbaycan"la birgə nəşri Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının (2012-ci il sentyabr - 2013-cü il sentyabr) icrasının qiymətləndirilməsi hesabatı, 2013-cü il noyabr, www.transparency.az

Müdafiəsi Nazirliyi və Səhiyyə Nazirliyi) qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq layihələrinə daha çox vəsait ayırmağa meyl göstərirlər.

Qanunvericilik islahatları: 75

2004-cü ildə “Korrupsiyaya qarşı Mübarizə haqqında” Qanunun qəbul edilməsindən sonra hesabatlılığın və korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi istiqamətində layihələr artmışdır.⁸⁵ Korrupsiyaya gətirib-çıxaran halların qarşısının alınması üçün, “2004-2006-cı illər üçün Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Proqramı”, “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiya və onun 2007-2011-ci illərdə icrası üzrə Milli Fəaliyyət Planı” hökumət tərəfindən qəbul edilmişdir. BMT-nin Korrupsiyaya qarşı Konvensiyasının müddəalarına əməl edilməsi məqsədilə xüsusi qurumlar – Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiya (korrupsiyaya mübarizənin siyasət aspektləri ilə məşğul olmaq üçün) və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsi (korrupsiya halları ilə bağlı istintaq və təhqiqat fəaliyyətini həyata keçirmək məqsədilə) qurulmuşdur. Prezident Administrasiyasının rəhbəri eyni zamanda Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiyanın sədridir.⁸⁶

8 aprel 2011-ci il tarixli Prezident fərmanında Nazirlər Kabinetinə tapşırılmışdır ki, Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin elektron informasiya bazasının real vaxtda istifadəsini təmin etmək üçün hüquqi sənədlərə edilməli olan dəyişikliklərin layihəsini hazırlasın. Lakin bu funksiyalarla əlaqədar ciddi problemlər mövcuddur. Beləki, istintaq və ittihamlar adətən orta və aşağı vəzifəli məmurlara qarşı yönəlidir.⁸⁷

Azərbaycanın Korrupsiya Qavrama İndeksində mövqeyi⁸⁸ ürəkəçən olmasa da (2013-cü ildə 177 ölkə arasında 127-ci yeri tutur), Qlobal Korrupsiya Barometri sorğusunda iştirak etmiş azərbaycanlıların 68%-i hökumətin korrupsiyaya qarşı mübarizəsini səmərəli hesab edir.⁸⁹

Təvsiyələr:

- İki əhəmiyyətli hökumət proqramı, Korrupsiyaya qarşı Mübarizə və Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı üzrə Milli Fəaliyyət Planları çərçivəsində fəaliyyətlərin icrası sürətləndirilməli;
- Elektron xidmətlərin hazırlanmasına effektiv nəzarət olunmalı; dövlət orqanları arasında təhlükəsiz məlumat mübadiləsi təmin olunmalı; və elektron xidmətlərin istifadəsi ilə bağlı əhali məlumatlandırılmalıdır;
- Ölkə və yerli səviyyələrdə ictimai nəzarət şuralarının yaradılması vasitəsilə ictimaiyyətin geniş çevrələri korrupsiyaya qarşı mübarizəyə cəlb olunmalıdır.

⁸⁵ Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Qanun, 13 yanvar 2004-cü il, www.e-qanun.az

⁸⁶ Prezident Administrasiyasının “Şəffaflıq Azərbaycan” tərəfindən göndərilmiş informasiya sorğusuna cavabı, 11 yanvar 2014-cü il.

⁸⁷ Müəllifin Əliməmməd Nuriyevlə müsahibəsi, 29 noyabr 2013-cü il

⁸⁸ Corruption Perception Index 2013, publication by Transparency International, www.transparency.org

⁸⁹ Global Corruption Barometer 2013, publication by Transparency International, www.transparency.org

